

ביאורים

התורה היא חכמה עמוקה מאד. הרבה אנשים בעולם עוסקים בתורה, וחוקרים לעומק את חלקיה השונים. חוקרים ותלמידים רבים, באוניברסיטאות רבות, בונים מחקרים רבים וארוכים על החכמה שבה ורבים מהם מנסים להבין ו'לפצח' את הסודות העמוקים הטמונים אפילו בחלק הנסתר שבה. אולם רבים מהם מחמיצים את העיקר, וממילא ניגשים לדברים באופן מעוות. הדבר דומה לאדם שניתנה לו הזדמנות ליטול כרצונו מאוצר המלך, הטמון במרתפים עמוקים, אולם הוא 'מסתנוור' מהיופי והפאר שמסביב, מהמאכלים הטעימים המוגשים לשולחן, ומשאר הדברים הנוצצים, ומחמיץ את האוצר עצמו. התורה מלמדת אותנו ש"יראת ה' היא אוצרו" [ישעיה לג, ו], כוונת כל התורה היא להשיג את יראת ה'. הקב"ה זיכה אותנו לקבל את חכמתו האלוהית ודרך הלימוד והעיסוק בה אנו אמורים לקנות יותר ויותר יראת שמים, ויותר ויותר דבקות בקב"ה. מי שאינו זוכה לכך מחמיץ את העיקר. הוא מתבונן על צדדיה החיצוניים של התורה אך לא מתבונן פנימה, ולא זוכה להתקרב לבורא העולם דרך החכמה האלוהית.

זהו ההסבר לדברי חז"ל שאמרו שמי 'שאינו משיג על משנתו' נכלל בפסוק - "כי דבר ה' בזה" [במדבר טו, לא], שבסיומו נאמר - "הכרת תכרת הנפש ההיא". דברי חז"ל מוסבים כנגד אדם שאינו מייחס חשיבות עליונה לדברי התורה, וממילא מזלזל בערכם ובקשר שלהם אליו. זלזול זה אינו נובע מעצלות, אלא מהתרחקות המבטאת חוסר הבנה מהותי של חשיבות התורה, שהיא איננה סתם חכמה עמוקה, אלא חכמת הבורא שמתגלה אליו.

הרחבות

• והגית בו יומם וילילה

מי שאינו עוסק בתורה אינו בוז דבר ה' יתברך. הר"ן מתייחס לסתירה שקיימת, לכאורה, בשיעור הזמן שיש להקדיש ללימוד תורה. מצד אחד, "אפילו לא קרא אדם אלא קריאת שמע שחרית וערבית - קיים לא ימוש" [מנחות ט:]. אך מצד שני, דברי התורה צריכים להיות שגורים בפינו, "שאם ישאל לך אדם דבר אמור לו מיד" [קידושין ל.]. ועל מנת להגיע למידה זו צריכים להשקיע הרבה זמן בעמל ובחזרות, ואם כן, נשאלת השאלה כמה זמן צריך להקדיש ללימוד התורה?

כתב רבי אלחנן וסרמן הי"ד שחייב תלמוד תורה חל על האדם רק "בשעה שהוא פנוי ובטל מעשיית צרכיו... אבל בשעה שהוא צריך לעשות מלאכתו, או אינו מחויב כלל בתלמוד תורה" [קובץ הערות, הוספות א.]. מדבריו עולה שלאדם מישאל לא צריך להיות זמן פנוי, וכל רגע שאינו דואג לצרכי פרנסתו - צריך להיות מוקדש ללימוד התורה.

אך רבי מאיר שמחה הכהן מדווינסק כתב: "כל אחד לפי ההכרחיות שלפי הרגלו, וכן לפי טוהר נפשו של אדם. כי אינו דומה בחיוב תלמוד תורה האיש אשר נפשו מרגשת בשכלה הזך, ונקשרה בעבותות אהבה לתלמוד תורה, לאיש אשר כוחות נפשו נרפים ועצלים. לכן איך היה מחוק הבורא לחוק חיוב תלמוד תורה לכל ישראל, ונתן תורת כל אחד בידו, ואין לאל יד האנושי ליתן המדה האמיתית לזה" [אור שמח תלמוד תורה א, ב.]. על פי דבריו, כל אחד חייב להשקיע זמן בלימוד התורה כפי יכולתו, ולעולם לא יפחות מקריאת שמע שחרית וערבית.

שאלות לדין

לפי דברי הר"ן יוצא שגם אנחנו מבזים לפעמים את התורה, ולמרות זאת אנחנו עדיין חיים. כיצד זה מסתדר עם חיוב המיתה?

תכלית התורה היא להשיג יראת ה'. האם התורה היא אמצעי בלבד?

שָׁמָא תֹאמַר: הִיכָן נִרְמַז זֶה? בַּתּוֹרָה אוּ בְדַבְרֵי רְבוּתֵינוּ זְכוּנוֹם לְבַרְכָּהּ? הֲרֵי רְאִיָּה בְרוּרָה בְּמִסְכַּת "סִנְהֶדְרִין" (טו א): "תְּנוּ רִבְנָן: 'כִּי דָבַר ה' בְּזֶה' (במדבר טו לא) - זֶה הָאוֹמֵר אֵין תּוֹרָה מִן הַשָּׁמַיִם", וְאָמְרוּ שָׁם: "רַבִּי נִתַּן אוֹמֵר: כָּל שְׂאִינוּ מְשַׁיְיחַ עַל מִשְׁנֵתוֹ". וְזֶה הָעֵנֶן צְרִיף עֵינָן, שְׂכַבְרָ אָמְרוּ ב"מִנְחוֹת" (טו ב): "הַקּוֹרֵא קְרִית שְׁמַע שְׁחֵרִית וְעֵרְבִית קִים מְצוֹת 'לא יְמוּשׁוּ' (יהושע א ח). וּב'נְדָרִים" (ח א): "מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן? דְּלָרוּזֵי נְפִשִׁיה, הִינוּ דָּרַב גִּידֵל קִמְיִתָא, הָא קָא מְשַׁמַּע לָן, דָּאֵי בְּעֵי פִטְר נְפִשִׁיה בְּקִרְיַת שְׁמַע שְׁחֵרִית וְעֵרְבִית, מְשׁוּם הֲכִי חֵיילָא שְׁבוּעָה עֲלֵיהּ". אִם כֵּן, הֵיאֵף אָמְרוּ כָאן, שְׁמֵי שְׁעוּסַק בַּתּוֹרָה תְּמִיד, מְכַפְּנֵי שְׂאִינוּ מְשַׁיְיחַ עַל מִשְׁנֵתוֹ הָא כְּכֹלל "כִּי דָבַר ה' בְּזֶה"? וְהִתְרוּץ בְּזֶה: כִּי מֵי שְׂאִינוּ עוֹסַק בַּתּוֹרָה אֵינוּ בּוֹזֵה דָבַר ה' יִתְבָּרַךְ, אֲבָל מֵי שְׁעוּסַק בַּתּוֹרָה וְאֵינוּ מְשַׁיְיחַ עַל מִשְׁנֵתוֹ, הִנֵּה זֶה בּוֹזֵה אֶת דְּבָרוֹ וְחָבַב מִיתָהּ.

הִנֵּה הוֹכַחְנוּ, שְׂכַל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי תּוֹרָה מְצַד בְּזוּתוֹ הַמְּצוּה, יִתְחַיֵּב מִיתָהּ. וְזֶהוּ שְׂאִמְרוּ: "כָּל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים חָיֵב מִיתָהּ" - אַחַר שְׂדַבְרֵי חֲכָמִים יְסוּד לְמַדְרַגַת הֵיאֵף, הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵיהֶם מוֹרָה בְּעַצְמוֹ שְׁפוֹרַק יִרְאֵת שְׁמַיִם, שְׂכַבְרָ יְדוּעַ, שְׂכַפְנֵת כָּל הַתּוֹרָה כְּדֵי לְהַשִּׁיג יִרְאֵת ה' יִתְבָּרַךְ, וְאֵין הַתְּכֵלִית לְהִיּוֹתוֹ מְשַׁיְיחַ הַחֲכָמָה - כִּי הַשִּׁגָת הָאָדָם בַּחֲכָמָה מְעוּטָה, כְּבָר רְאִינוּ מַה שְׂנַאָמֵר (מלכים א ה יא): "וַיִּחַפְּכֶם מִכָּל הָאָדָם", שְׁהִגִּיעַ בְּפִרְהָ אָמֵר (קהלת ז טז): "אֲמֹרְתִי אֲחַכְמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי". וְכַבְרָ בְּאֵר זֶה אֵיזֵב בְּאוֹר רַב (איוב כה יב ואלף). וְמַה שְׂיַחְבְּנוּ בַּלְמוּד, רְאִישִׁיתוֹ אֵינוּ רַק לְהַגִּיעַ אֶל הַמַּעֲשֶׂה, כִּי אֵי אֲפִשֵׁר לְעִשׂוֹת הַמְּצוּה עַל מִתְכַּנְתָּה מֵי שְׂלָא יִדְעֵנָה כְּאֲשֶׁר יַעֲשֶׂה מֵי שְׂיִדְעֵנָה. וְזֶהוּ שְׂאִמְרוּ שְׂלְמוֹה הַמְּלַךְ עֲלֵיו הַשְּׁלֹם (משלי יד לד-ה): "צִדְקָה תְרוֹמֵם גּוֹי וְחֶסֶד לְאֲמִים חֲטָאת, רְצוֹן מֶלֶךְ לְעַבְד מְשַׁכִּיל וְעֵבְרָתוֹ תְהִיָּה מִבִּישׁ" - הַפְרוּשׁ: אֵף עַל פִּי שְׁהִצְדָּקָה תְרוֹמֵם גּוֹי וְהַחֲסָדִים שְׁעוֹשִׂים הָאֲמוֹת נְחַשְׁבִּים לְהֵן כְּחֲטָאת, אֵף עַל פִּי כֵן? לֹא יִגְדֵל שְׂכָרָם כְּמוֹ שְׂיַעֲשֶׂהוּ יִשְׂרָאֵל, וְכֹל זֶה מְכַפְּנֵי שְׂאִינֵם בְּקִיָּאִים בְּדַקְדוּקֵי הַמְּצוּוֹת - אֲבָל הַתְּכֵלִית הִיא לְהַשִּׁיג יִרְאֵת ה' יִתְבָּרַךְ. וְלִפְיָךְ כָּל הָעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי חֲכָמִים חָיֵב מִיתָהּ - שְׁהוּא מְקַעֲקַע הַיְסוּד, וְכִמוֹ שְׂאִמְרוּ שְׂלְמוֹה הַמְּלַךְ עֲלֵיו הַשְּׁלֹם (משלי א ז): "יִרְאֵת ה' רְאִישִׁית דְּעַת חֲכָמָה וּמוֹסָר אֲוִילִים בּוֹז", יִרְצָה בְּזֶה שְׂרָאִשִׁית הַשְּׂכָל יְסוּדוֹ הוּא יִרְאֵת ה' יִתְבָּרַךְ, וּמֵי שְׂיִשׁ לוֹ יְסוּד יוֹכֵל לְבָנוֹת עֲלָיו, וְהָרְאִיָּה עַל זֶה - כִּי הָאֲוִילִים אֲשֶׁר לֹא יַעֲלוּ עַל לֵב יִרְאֵת ה' יִתְבָּרַךְ, יְבוּזוּ הַחֲכָמָה וְהַמוֹסָר.

זֶה - חוֹמַרַת הַמְּבַזָּה דְבָרֵי תּוֹרָה. אֵינוּ מְשַׁיְיחַ עַל מִשְׁנֵתוֹ - אֵינוּ לוֹמֵד מִשְׁנָה (מתוך זלזול). לֹא יְמוּשׁ - "לא ימוש ספר התורה הזה מפִּיךְ", מצוות תלמוד תורה. מֵאֵי קָא מְשַׁמַּע לָן וכו' - הגמ' בנדרים כותבת שמי שנדר ללמוד פרק נדרו חל ואע"פ שכבר מחויב במצוות תלמוד תורה, מכיוון שיוצא ידי חובה בקריאת שמע שחרית וערבית, יש לנדרו על מה לחול. וְאֵינוּ מְשַׁיְיחַ עַל מִשְׁנֵתוֹ - בכוונה אינו עוסק בדברי המשנה משום שמזלזל בדברי חכמים. יְסוּד לְמַדְרַגַת הֵיאֵף - כמבואר לעיל. בַּלְמוּד - החכמה. אֵף עַל פִּי כֵן - זהו פירוש לפסוק: "רצון מלך לעבד משכיל".

